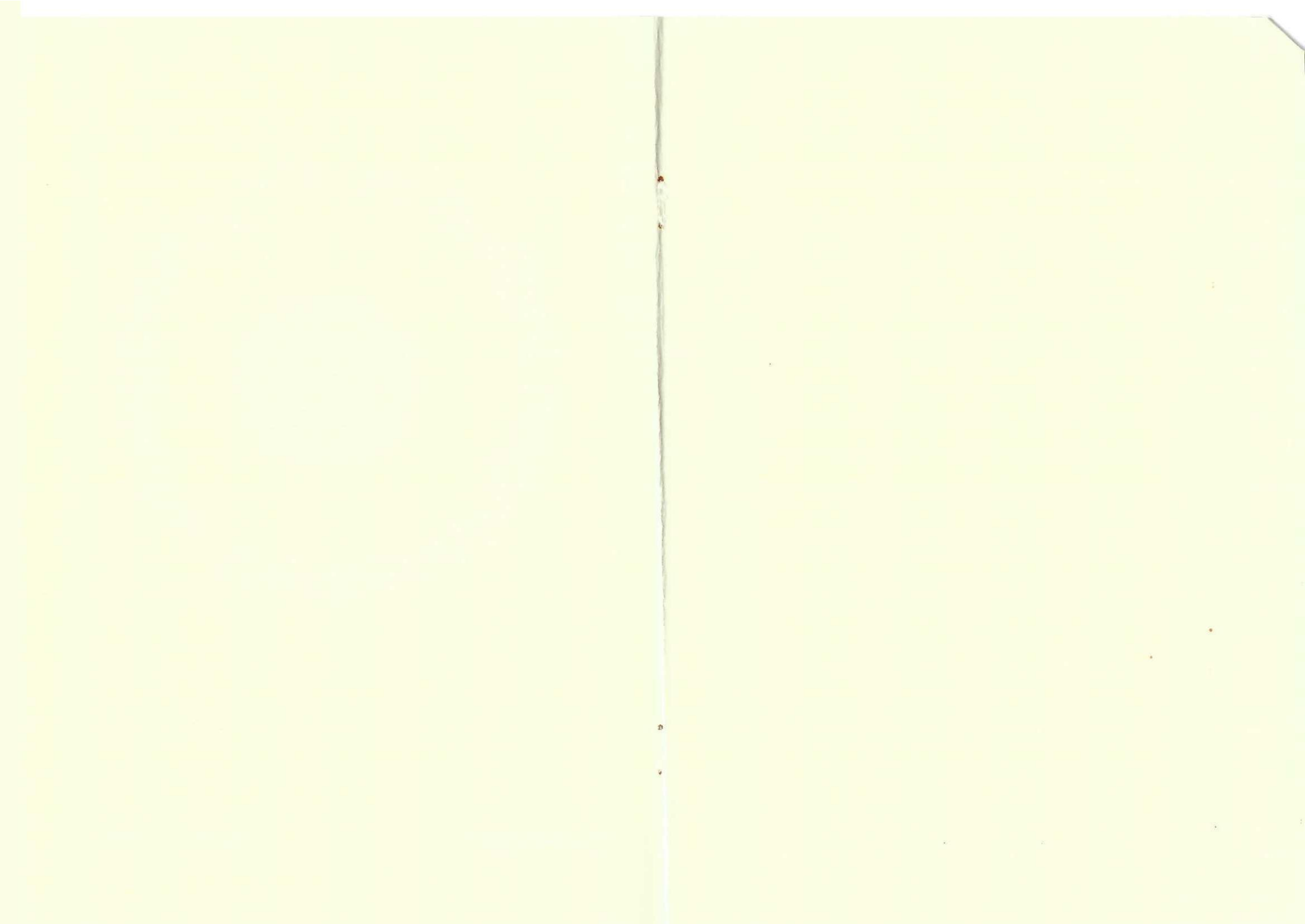

Verkenningen Individual Psychologische

51e jaargang, nr. 3

September 2003

wijkcentrum de Schulp.

De bijeenkomst start om 10.00 uur.

29 november 2003:

Jaarlijkse ledenvergadering NWIP. Houdt de datum vrij in uw agenda.

24 – 27 maart 2004

De IFTA (International Family Therapie Association) en de Turkish Association of Marital and Family Therapy organiseren een congres te Instanboel in het Conrad Istanbul Hotel.

Het congres is bedoeld voor collega's, die academische of klinische studies doen over familie en huwelijkstherapie, dan wel geïnteresseerden uit het veld. Thema van het congres: 'Het gezin in een tijd van een wereldcrisis.'

Voor meer informatie over het 14e World Family Therapy Congres kunt u vinden op de website: www.ifta2004.org

Het IFTA en de TAMFT ontmoeten u graag in Instanboel. Een unieke stad waar oost en west elkaar ontmoeten tijdens niet alleen het congres maar ook bij allerlei activiteiten in de stad en de georganiseerde dagtours. U zult veel dierbare herinneringen opdoen gedurende uw verblijf bij het congres.

Murat Dokur, MD

Voorzitter van de Turkish Association of Marital and Family Therapy

51e jaargang, nr. 3

September 2003

INDIVIDUAL PSYCHOLOGISCHE VERKENNINGEN

Een uitgave van:

Nederlandse Werkgemeenschap

Voor Individual Psychologie

Redactie adres:
Potgieterlaan 21
2394 VA Hazerswoude Rijndijk
Tel. (071) 341 61 10
E-mail: fam.kulker@wxs.nl

ISSN: 1382-5089

Alles uit deze uitgave mag geheel of gedeeltelijk worden overgenomen of vermenigvuldigd in welke vorm dan ook, mits met bronvermelding.

Redactie:
Dhr. G.A.L. Kulker

Agenda.

27 september 2003:

De NWIP organiseert een bijeenkomst over familie- en organisatieopstellingen. Deze methode biedt een workshop om belemmerende patronen in familie of organisatie zichtbaar en/of veranderbaar te maken. De methode is ontwikkeld door Bert Hellinger. De workshop wordt gegeven door: Radjani Edel.

Bij het verschijnen van dit blad is de plaats van de bijeenkomst nog niet bekend. De bij de redactie bekende e-mail adressen ontvangen tijdig bericht over de plaats waar de bijeenkomst wordt gehouden. Mocht uw e-mail adres niet bekend zijn of u twijfelt hieraan, dan is een e-mailtje aan de redactie voldoende om eveneens een bericht over de bijeenkomst te ontvangen.

Voor wie zich van te voren in de methode wil verdiepen, verwijzen wij naar:
De verborgen dynamiek van familiebanden.
De praktijk van familieopstellingen.
Beide van Bert Hellinger.
Het succes van organisatieopstellingen.
Gunthard Weber.

De bijeenkomst zal plaatsvinden in:

**Wijkcentrum de Schulp,
Buizerdstraat 10,
Assen.**

Bereikbaar met openbaar vervoer:

Via de trein aankomst station Assen. Loop naar de achterkant van het station (=einde perron naar beneden en rechtsaf weer omhoog.) Daarna linksaf en eerste straat rechts Koekoekstraat. Aan de linkerhand (hoek Buizerdstraat en Koekoekstraat) ligt het wijkcentrum de Schulp op ongeveer 5 minuten lopen vanaf het station.

Bereikbaar per auto:

Voor alle richting: afslag Assen-Zuid nemen. Onderaan de afslag rechtsaf richting centrum. Twee stoplichten passeren en daarna de 2e afslag rechts de overweg over (bij Esso tankstation). Spoorstraat volgen. Met de bocht mee naar links. Daar gaat de Spoorstraat over in de Ooster Parallelweg. De vijfde straat rechts is de Koekoekstraat. Straat inrijden en linksaf Buizerdstraat en

leidt de opleiding tot Encouraging-Trainer en de vervolgopleiding tot Encouraging-Pedagoog.

Haar hoofdthema's zijn bemoediging, Montessori-pedagogiek, opvoeding in het gezin en op de kleuterschool.

Zij en Theo zijn erkende vakleden van de 'European Association for Counselling' (EAC) en van 'The North American Society of Adlerian Psychology' (NASAP).

De 'Akademie für Individualpsychologie' is ook een door het EAC erkend instituut.

Inhoudsopgave

Voorwoord	6
De controverse Freud - Adler. Een historisch overzicht.	8
Als uw kind stottert.	23
Agenda.	29

Voorwoord

'Individual Psychologische Verkenningen' valt deze keer wat later in de bus dan de bedoeling was en u van ons gewend bent. We zijn een paar maanden later, niet zozeer vanwege het mooie en warme weer, maar gewoon omdat er een drukke tijd achter ons ligt.

In het tijdschrift vindt u een artikel van Gert Rietveld, die de controverse Freud en Adler heeft bestudeerd. Hij zet de zaken nogmaals voor ons op een rij. Overigens niet alleen de theoretische controverse wordt nogmaals uiteen gezet, maar ook het historische perspectief wordt kritisch beschouwd en hier en daar rechtgezet. Zeker de moeite van het lezen waard.

Op 5 april 2003 vond een bijeenkomst van de NWIP plaats omtrent de plaats in de kinderrij in onze huidige tijd. In hoeverre is hetgeen Adler hierover opmerkte nog actueel? De gezinnen veranderen door frequente echtscheidingen van samenstelling en daarnaast zijn er meerdere samenlevingsvormen dan alleen een gezin, waarin kinderen opgroeien.

De deelnemers aan de bijeenkomst kwamen tot de conclusie dat de schets die Adler heeft gemaakt van het gezin, in belangrijke mate nog steeds actueel en waardevol is. Met name de benadering van het gezin als systeem en de positie die het kind daarin inneemt, blijft van veel waarde. De wijze waarop Adler naar de posities en rollen in een gezin kijkt, zijn nog steeds te vertalen naar de moderne gezinnen in onze tijd. Het geheel is mogelijk wat complexer geworden, maar de krachten en het samenspel binnen het gezin blijven bepaald door de factoren zoals Adler ze benoemd. Wel zijn er mogelijk meer variabelen denkbaar of af te leiden. Neem bijvoorbeeld een echtscheiding, waarbij de man vertrekt en door zijn vrouw wordt vergruisd. Na enige tijd krijgt het gezin opnieuw een andere samenstelling doordat de vrouw gaat samenwonen met een andere partner. Die brengt ook twee kinderen in. Opnieuw schudt het hele gezin door elkaar en rollen worden gewisseld. De oudste kan plots de jongste worden of een enig kind heeft er ineens twee jongere broers bij enzovoort. Datgene dat Adler heeft opgemerkt over de gezinsconstellatie en de daarin werkzame krachten, blijft daarin herkenbaar en van toepassing.

Niet alleen de deelnemers vinden dat kennelijk, want een van de deelnemers aan de bijeenkomst meldde dat Bert Hellinger een methode heeft ontworpen, die familie- en organisatieopstellingen heet, actueel is en veel van het gedachtegoed van Adler gebruikt. Besloten wordt de eerstkomende keer deze methode nader te beschouwen.

deze (zeg maar gerust:) turbulente tijd past, en die u zal helpen bij uw streven een goede ouder/opvoeder te zijn.

En daarbij moet u vooral niet vergeten voor uzelf te zorgen! De laatste onderwerpen van hoofdstuk 3 zijn: zelfkennis, zelfgesprekken en zelfbemoediging. Daarmee versterkt u het belangrijkste werktuig voor uw opvoedingsinspanningen, namelijk uzelf. En daarmee is (letterlijk) iedereen op deze wereld mee geholpen! Tot slot: dit boek levert u als opvoeder een heldere, hoopvolle kijk op die wellicht allerbelangrijkste taak die u als opvoeder op u heeft genomen, namelijk opvoeden. Kinderen opvoeden en vrede in het huis houden? Precies, aan de slag ermee!

Over de auteurs

John M. Platt, Ed.D., is een leerling van Rudolf Dreikurs. Hij werkte samen met het 'International Committee of Adlerian Summer Schools and Institutes' (ICASSI) en onderwees bemoediging, opvoeding voor ouders en leraren, en conflictmanagement. In de meeste staten van Amerika, Canada, Australië en Nieuw-Zeeland is hij een veel gevraagde spreker. Hij schreef boeken en artikelen over kinderopvoeding in het gezin en op school. Over het eerste thema spreekt hij als vader van drie kinderen en over het tweede thema als ervaren schooldirecteur en workshop-begeleider. Hij woont in Elk Grove, Californië, USA. Hij heeft een eigen praktijk en leidt een trainingsinstituut.

Theo Schoenaker is logopedist en individualpsychologisch counselor. Hij is een leerling van Rudolf Dreikurs. In de zeventiger jaren leerde hij John M. Platt bij ICASSI kennen en werkte in de USA, in Canada, Israël en vele Europese landen met hem samen. Hun vriendschap bestaat al meer dan twintig jaar. Theo Schoenaker leidt het 'Adler-Dreikurs-Instituut', het 'Institut voor Stimm- und Sprachbehinderte' en de 'Akademie für Individualpsychologie' in Sinntal-Züntersbach, Duitsland. Zijn hoofdthema's zijn: bemoediging, relatietherapie, opvoeding in het gezin en op school. Hij ontwikkelde de wereldwijd verspreide Encouraging-Training Schoenaker-Concept ® (zie: www.encouraging-training.nl) en de Individualpsychologische Sociaal-therapie.

Hij publiceerde vele artikelen en boeken en is lid van het 'Verband deutscher Schriftsteller'. Hij is in binnen- en buitenland een geliefd spreker, en 'Distinguished Professor' aan het 'Department of Psychology' van het 'Meredith College' in Raleigh, North Carolina, USA.

Julitta Schoenaker is gediplomeerd sociaal-pedagoge en individualpsychologisch counselor. In 1996 stichtte zij samen met haar man Theo Schoenaker de 'Akademie für Individualpsychologie' en de opleiding tot individualpsychologisch counselor. Zij

Werkt 'ouderlijke macht' in deze tijd nog zoals dat vroeger ging? En straf geven of belonen?

Moeten we opvoeden nog langer zien als: fouten in het gedrag van onze kinderen corrigeren? Of versterken we daarmee alleen maar deze gedragingen, inclusief de bijbehorende strijd?

Of moeten we alles dan maar goed vinden en slaaf van onze kinderen worden? Deze en vele ander zaken worden hier belicht. Kinderen hebben het gevoel 'erbij te horen' nodig, dat is de basis van hun kijk op de wereld, en op hun gezin. Door bemoediging kunnen zij dat gevoel 'erbij te horen' ontwikkelen en zullen ze dat omzetten in goede relaties binnen dat gezin. Als dat gevoel er niet is, dan.... 'storende kinderen zijn ontmoedigde kinderen', wordt gezegd.

Kinderen vormen hun ideeën over zichzelf en de wereld om hen heen, vooral op basis van wat er in hun eigen gezin gebeurt. De gezinssamenstelling (ouders, broertjes/zusjes; hoeveel, hoe veel jonger/ouder?) speelt natuurlijk een rol, maar de creativiteit van de kinderen zelf bepaalt in hoge mate hun overtuigingen. En daaraan kunt u een belangrijke bijdrage leveren.

Het tweede hoofdstuk [de methoden] bevat een groot aantal 'wel doen' en 'niet doen' in het omgaan met kinderen. Een tikkeltje confronterend wellicht, maar altijd in een bemoedigende stijl beschreven, en zeker herkenbaar in elke opvoeder/kind/ gezinssituatie. Wat zijn hier de belangrijkste basisregels?

Kinderen leren van de gevolgen van wat ze doen (en laten!). Logische gevolgen zijn het meest leerzaam in de opvoeding, en maken een wederzijdse respectvolle houding mogelijk.

Kinderen hebben hun eigen verantwoordelijkheid! Wat ze zelf aankunnen, moeten ze ook zelf leren doen, zo vroeg en zo veel mogelijk. Dat bereidt hen voor op hun volwassen leven.

Wat moeten ouders in principe doen of juist laten? U leest het in hoofdstuk 2! Het idee van de gezinsraad wordt geïntroduceerd en in voorbeelden uitgewerkt. Zo leert een kind overleggen in een sfeer van gelijkwaardigheid, en rekening te houden met de belangen van anderen en het gezin als geheel.

In het derde hoofdstuk [de praktijk] worden een groot aantal 'probleemsituaties' die elke opvoeder zal herkennen, belicht. Maar nu: gezien vanuit de basis die in hoofdstuk 1 en 2 is gelegd. Hoe gaan we om met 'naar bed gaan', opstaan, eten, huiswerk, zakgeld, Tv-kijken, ruzie en pesten, 'meehelpen in het gezin', opruimen, duimzuigen, bedplassen, stotteren, liegen, stelen, enz, enz...?

Een hoofdstuk vol tips, inzicht en ideeën!

De beschreven ideeën geven u een bewezen, werkzame opvoedingsmethode, die in

Nieuwsgierig gemaakt? Onder 'Agenda' vindt u de datum van deze bijeenkomst. Mag ik zeggen tot ziens?

Gerard Kulker.

De controverse Freud - Adler.

Een historisch overzicht

De Individualpsychologie van Alfred Adler is een dieptepsychologische stroming, die haar bron vindt in de traditie van de psychoanalyse. In samenhang en in confrontatie met de opvattingen van Freud heeft Adler zijn persoonlijkheidstheorie ontwikkeld. De wereldwijde aandacht en bewondering die Freud ondervond, is Adler echter nooit ten deel gevallen. De onthullingen van Freud brachten een cultuurschok teweeg. Dat kan van de karakterleer van Adler niet gezegd worden.

De Individualpsychologie is dan ook wat in de schaduw gebleven van de psychoanalyse.

De Weense zenuwarts Erwin Wexberg stelde reeds in 1930 vaststellen, dat Adler in de medische wereld nauwelijks werd opgemerkt. Zijn "Studie über die Minderwertigkeit von Organen" werd niet wetenschappelijk genoeg gevonden. En als er in de literatuur sprake was van minderwaardigheid, compensatie en overcompensatie, dan dacht men er vaak niet aan Adler te citeren. Daarbij was - aldus Wexberg - geen boze opzet in het spel. Men wist eenvoudig niet meer dat deze begrippen door Adler het eerst waren gebruikt. (Wexberg 1930, 234; 2)

Heinz en Rowena Ansbacher maken er melding van dat na de dood van Adler, gedurende een aantal jaren zijn naam, buiten de kleine kring van geestverwanten, niet meer werd genoemd. Dat betekent niet - aldus de auteurs - dat de ideeën van Adler achterhaald waren. Integendeel, ze waren hoogst actueel, maar ze werden niet meer geassocieerd met de naam van Adler. (H.L. en R.R. Ansbacher, 1964; 4)

Dit laatste werd ook gesignaleerd door Ruth Munroe. Zij schrijft in haar werk: "Adlers fate is like that of Heine, whose little masterpiece The Lorelei attained such prompt popularity, that, when he himself asked a group of people singing it for the name of the autor, he was told, 'Why? Nobody wrote it, it is a folk song' " (Munroe 1995, 335)

Ook Rainer Schmidt constateert dat tientallen jaren achtereen de naam van Adler in het vergeetboek was geraakt. Maar hij stelt vervolgens vast dat zijn psychologische theorie sinds de 80' er jaren een renaissance beleeft. (Schmidt 1995; 24)

De kennismaking

Met betrekking tot de wijze waarop Freud en Adler met elkaar hebben kennis gemaakt, verklaren de biografen van Adler, dat Freud op Adler opmerkzaam werd gemaakt doordat deze laatste het in de "Wiener Ärzterein" opnam voor Freud, wiens ideeën in deze kring belachelijk werden gemaakt.

ISBN 90-76907-02-1 Paperback, 176 blz. Prijs: 13,95

Voor wie is dit boek geschreven?

Dit boek is voor normale ouders/opvoeders met normale kinderen, met normale problemen.

Het beschrijft een bewezen, heldere, werkzame, hoopvolle en in deze tijd passende opvoedingsmethode, die de voedingsbodem is voor een ontspannen vertrouwensrelatie tussen ouders en kinderen.

Het is ook vooral een praktisch handboek dat hulp biedt bij een groot aantal herkenbare, veel voorkomende opvoedingsproblemen.

De Individualpsychologie van Alfred Adler en de opvoedingsmethoden van Rudolf Dreikurs, een leerling van Adler, vormen de basis van dit boek.

De drie auteurs hebben hun ruime ervaring (tezamen meer dan 70 jaar) in het adviseren bij opvoedings- en relatieproblemen als Individualpsychologen opgebouwd.

Veel van de hier beschreven ideeën gelden niet alleen voor kinderopvoeding, maar zullen ook de

relaties tussen volwassenen verbeteren.

Dit boek is tevens het handboek voor de Encouraging-Training voor ouders/opvoeders, zie: www.encouraging-training.nl

Korte samenvatting

Dit boek is een praktische handleiding voor ouders/opvoeders.

De auteurs gaan er vanuit dat u, geachte lezer, een goede opvoedster/opvoeder wilt zijn (anders zou u deze tekst ook waarschijnlijk niet eens lezen!).

U heeft ervaren dat 'opvoeden' heel vaak goed gaat. En soms ook minder goed, of laten we zeggen: niet zoals u het had bedoeld. Opvoeden is niet alleen een complexe zaak, maar ook een heel persoonlijke: het gaat niet alleen om het kind of de kinderen, maar ook om uzelf, om úw aanpak, om úw doen en ook: uw laten.

Dit boek zal u helpen in deze uitdagende taak: opvoeden. Het boek levert u namelijk:

- 1) belangrijke achtergrondkennis over opvoeden, waardoor u veel 'situaties' beter leert doorzien, en
- 2) meer keuzemogelijkheden, om die 'situaties' aan te pakken op een manier die het gewenste resultaat heeft.

In het eerste hoofdstuk [de theorie] wordt de basis gelegd: wat is eigenlijk 'gewenst' in opvoeding? Ja, wat is eigenlijk het doel van opvoeden? Wat is de basisbehoefte van mensen, volwassenen en kinderen?

beter te spreken, maar...het doen van al die oefeningen die de logopedist of stottertherapeut aanbiedt....., dat is een zaak van het kind zelf! U schenkt het slechts uw vertrouwen, ook al gaat het eens mis. Het is mijn wens dat ook uw hulpverlener het met dit inzicht eens is.

- Doe samen met uw kind andere leuke dingen en fixeer u niet op het stotteren. Dan houdt u meer tijd over voor uzelf en de andere gezinsleden.
- U zult leren dat het gevoel "Erbij te horen!" heel belangrijk is, zeker voor uw kind.
- Ervaar het zelf: wat doet het met u als u niet het gevoel hebt ergens bij te horen? Wat denkt u dan? Wat doet u dan? Hoe voelt u zich dan lichamenlijk? U bent dan gespannen, angstig, u heeft een gejaagde adem, en ... misschien stottert u dan zelf wel!

Het boekje: "Kinderen opvoeden en vrede in het huis houden", is bestemd voor ouders die opnieuw beginnen en de vrede mede willen vormgeven. Het is geschreven door drie auteurs die een zeer ruime ervaring hebben in het adviseren en hulpverleners bij opvoedings-en levensproblemen. Eén van deze deskundigen heeft ruim veertig jaar ervaring met het behandelen van mensen die stotteren. Wilt u meer weten, kijk dan op www.encouraging-training.nl en/of op www.uitgeverij-anode.nl U mag ook met mij contact opnemen:

a-mvanderhorst@hetnet.nl
telefoon 026-3112964

Adrie van der Horst

Uitgeverij ANÅDE 'Met de pluskant voor ogen'
Kinderen opvoeden en vrede in het huis houden
Th. Schoenaker, J. Schoenaker, John M. Platt

Hoe bestellen?

Door overmaken van 13,95 + 2,80 (verzendkosten) = 16,75
Op girorekening: 8448186 t.n.v. Uitgeverij Anode, Assen.
Dan komt het binnen enkele dagen bij u in de bus via TPG-post.
N.B. Vermeld bij het overmaken uw adresgegevens bij 'Mededelingen'.

Meer informatie, of zelf afhalen bij Uitgeverij Anode, Assen?
Telefoon: 0592 – 302655 of E-mail: uitgeverij-anode@ctip.nl

Toen Freud daarvan hoorde, schreef hij Adler een briefkaart, waarin hij hem uitnodigde om deel te nemen aan de discussieavonden in de woning van Freud. De verschillende biografen van Adler vertellen hierover geen gelijklopende verhalen.

Manus Sperber schrijft in zijn Adler-biografie over een lezing van Freud, die met hoongelach ontvangen werd. Adler was daarbij en ergerde zich aan de reactie van de toehoorders. Hij heeft toen - aldus de lezing van Sperber - in een medisch tijdschrift een artikel over deze lezing gepubliceerd, waarin hij het opnam voor Freud, en aandacht vroeg voor de betekenis van diens opvattingen. Freud heeft Adler daarna voor deze steunbetuiging schriftelijk bedankt. Als bron voor deze beschrijving noemt Sperber de persoonlijke mededelingen van Adler. (Sperber 1926; 16) Maar Handlbauer schrijft dat bij het doorzoeken van de medische tijdschriften, die tussen 1899 en 1902 in Wenen zijn verschenen, het door Sperber bedoelde artikel niet gevonden werd. Hij neemt dan ook aan dat het nooit geschreven is! (Handlbauer 1990; 15).

De Adler toegewijde biografie Phyllis Bottone maakt melding van een kritiek op 'Traumdeutung' van Freud in de 'Neue freie Presse', waarop Adler met een protestbrief gereageerd zou hebben. (Bottone 1939; 29)

Volgens Ellenberger is in dit tijdschrift zo'n artikel echter nooit verschenen. (Ellenberger 1973; 783).

In het populair wetenschappelijk tijdschrift 'Psychologie heute' van februari 1977 is sprake van een door Adler ingezonden stuk in een Weens dagblad, waarop de uitnodiging van Freud volgde.

En bij Pongratz tenslotte heet het dat Adler in 1902 in een dagblad de "Traumdeutung" positief gerecenseerd had. (Pongratz 1983; 198)

Soortgelijke versies duiken steeds weer in telkens nieuwe varianten op in de literatuur.

Voor zo ver ons bekend wordt echter nergens melding gemaakt van een ontmoeting van Adler en Freud vóór 1902, het jaar waarin de 'Psychologische Mittwochsgesellschaft' geïnstalleerd werd. De ontmoetingsverhalen missen dus historische betrouwbaarheid; ze hebben tot legendevorming geleid en het is onduidelijk hoe de eerste contacten tussen Freud en Adler daadwerkelijk tot stand gekomen zijn.

We mogen in elk geval aannemen dat Adler in 1902 door Freud werd uitgenodigd om deel te nemen aan discussieavonden in zijn woning.

Discussieavonden

Freud organiseerde deze samenkomsten op aanraden van de arts Wilhelm Stekel, een goede bekende van hem. Iedere woensdagavond om half negen kwam een aantal

collega's van Freud in zijn woning aan de Bergasse bijeen om te luisteren naar een lezing over een actueel medisch probleem, om vervolgens over het behandelde onderwerp met elkaar van gedachten te wisselen.

Fritz Wittels meldt daarover: 'Die Zusammenkünfte fanden jeden Mittwoch um halb neun Uhr in Freuds Wohnung in der Berggasse statt. Um neun Uhr, im dichten Zigarrennebel und bei schwarzem Kaffee, begannen die Vorträge.' (1924; 117)

In zijn autobiografie doet Stekel, in enigszins dweperige bewoordingen, verslag van deze bijeenkomsten: 'Am jedem Mittwochabend trafen wir uns bei Freud.... Ausser ihm selbst und mir nahmen die Ärzte Max Kahane, Rudolf Reitler und Alfred Adler teil.... Diese Abende waren erquickend.... Es bestand eine vollendete Harmonie unter uns fünfen, ohne jegliche Dissonans; wir waren Pioniere in einem neu-entdeckten Land, und Freud war unser Führer. Ein Funke schien von einem zum anderen Überzuspringen, und jeder Abend war wie einer Offenbarung.' (Stekel 1950; 116)

In het begin waren het uitsluitend artsen, die aan de discussieavonden deelnamen, maar al spoedig werd het 'Mittwochgesellschaft' uitgebreid met pedagogen en vertegenwoordigers van andere geesteswetenschappen.

Handlbauer schrijft: 'Die Teilnehmer bereiteten abwechselnd Referate vor in denen medizinische und psychopathologische Themen aus psychoanalytischer Sicht behandelt wurden. Zunehmend gewann auch die psychoanalytische Interpretation kultureller, philosophischer und pädagogischer Fragen Bedeutung.

Nach den Referaten wurde ausführlich diskutiert, wobei die Reihenfolge der Wortmeldungen durch die Ziehung der Namen aus einer Urne ermittelt wurden.' (1990; 26)

Omdat de psychoanalyse in het begin van deze eeuw in de ogen van veel artsen en psychiaters geen genade vond, ging men zich in de kringen van psychoanalytici afzetten tegen de buitenwereld en kregen de discussieavonden het karakter van een samenzwering.

Furtmüller spreekt van 'eine Art Katakombenromantik: es war eine kleine, verwegene Gruppe, heute noch verfolgt, aber auserkoren die Welt zu erobern.' (1946; 239)

Onenigheid

Toch ontstond binnen deze kring al spoedig onenigheid.

Niet iedereen voelde er voor, een volgzame leerling van Freud te worden en te blijven. Een aantal leerlingen van de discussiegroep adoorde de meester en volgde hem in alles. Maar er waren ook zelfstandige geesten die hun eigen weg gingen.

Als uw kind stottert

Als uw kind stottert dan heeft u wellicht hulp nodig

Als uw kind stottert dan heeft u terecht angst en zorgen om de toekomst. Mogelijk worstelt u met een schuldgevoel of gevoelens van onmacht. U zoekt hulp bij een logopedist of stottertherapeut.

Bij het opvolgen van de adviezen die u krijgt komen daar nog een aantal factoren bij: hoe breng ik die in praktijk, hoe ga ik daarmee om in relatie met de andere leden van het gezin, de partner enz.

Oudercursus en oudergespreksgroep

Onlangs is er een boekje uitgegeven dat u behulpzaam kan zijn om deze problemen aan te pakken.

Bovendien is het op een beperkt aantal plaatsen in Nederland mogelijk om onder leiding van een deskundige trainster een oudercursus van tien bijeenkomsten te volgen.

Waar die mogelijkheid niet voorhanden is kunt u overwegen om zelf met andere ouders een gespreksgroep te starten met dit boekje als leidraad. Dat behoeven natuurlijk niet slechts ouders van een stotterend kind te zijn.

Wat kunt u leren?

- U kunt er zich van bewust worden dat ieder mens, dus ook uzelf en uw kind, goed genoeg is en daarmee uw schuldgevoel achter u te laten.
- Niet makkelijk voor u in te zien misschien, maar ook uw kind mét zijn stotteren is oké! U zult beseffen dat alleen het accepteren van de situatie in het hier en nu de enige gezonde basis is voor het werken aan verandering. Het is niet verstandig om u teveel met het verleden bezig te houden.
- U kunt leren inzien dat aan elk gedrag een doel of functie ten grondslag ligt. Dit los van een oorzaak. Gedrag dat aandacht krijgt versterkt zich. Stotteren dat aandacht krijgt versterkt en consolideert zich.
- U kunt leren om meer uw aandacht te schenken aan het positieve gedrag van uw kind zodat het daardoor ook het gevoel krijgt dat het goed genoeg is zoals het is. Negatief gedrag raakt daardoor op de achtergrond.
- U kunt leren extra bemoedigende eigenschappen te ontwikkelen: met een vriendelijke stem te spreken, echte belangstelling te tonen, echte waardering te uiten over de kleinste verbetering en vooral afzien van het leveren van kritiek!
- U kunt leren om uw kind te zien als een zelfstandig wezen met eigen verantwoordelijkheid.
- Uw verantwoordelijkheid is het slechts om uw kind middelen aan te bieden om

in: Kausen, R en Mohr, F: Beiträge zur Individualpsychologie. München 1978

Schmidt, Rainer: Die Individualpsychologie Alfred Adlers. Ein Lehrbuch. Frankfurt am Main, 1995

Sperber, Manes: Alfred Adler. Der Mensch und seine Lehre. München 1926

Stekel, Wilhelm: The autobiography. New York 1950

Wexberg, Erwin: Individualpsychologie - Eine systematische Darstellung. Leipzig 1930

Wittels, Fritz: Sigmund Freud. Der Mann, die Lehre, die Schule. Wenen 1924.

Dat stuitte bij Freud op grote weerstand. Hij had er moeite mee om afwijkende meningen binnen zijn kring te tolereren.

Rattner ziet dit als een reactie op de scherpe kritiek die Freud regelmatig ondervond van de 'buitenwereld'. Hij schrijft: 'In Freuds Charakter lag eine rigide Härte, die wohl teilweise auch damit zusammenhangen mag, dasz er beim Aufbau der Psychoanalyse den Widerstand der stumpfen Welt ausgiebig erfahren hatte.' (Rattner 1972; 81)

In het 'Mittwochgesellschaft' behoorde Adler tot de onafhankelijke denkers, die niet genegen waren zich te conformeren aan alles wat Freud decreeteerde. Reeds in 1904 moet Adler gemerkt hebben dat hij niet in staat was Freud als zijn mentor, zijn geestelijke vader te zien.

Sperber schrijft daarover: 'Im Jahre 1904 teilte Adler Freud schriftlich mit, dasz er an den Diskussionen nicht mehr teilzunehmen gedenke. Darauf schrieb Freud Adler einem langen Brief, in dem er ihn bat seinen Entschlusz zu ändern und ihm unter anderen auch damit schmeichelte, dasz er ihn als den 'besten Kopf' im ganzen Kreise bezeichnete. In einer Unterredung, die auf seinen Vorschlag hin zustande kam, vermochte er Adler zu bewegen seinen Entschusz zu annullieren.' (Sperber 1926, 18)

De psychoanalytische vereniging

Het 'Mittwochgesellschaft' kon het zich permitteren een bezoldigde secretaris (Otto Rank) aan te stellen, die de lezingen en de discussies protocollende. Tot 1915 heeft Rank dit gedaan.

De protocollen van de 'Wiener psychoanalytischen Vereinigung' - zo heette het 'Mittwochgesellschaft' - vanaf 1908 officieus en vanaf 1910 officieel - werden van 1962 tot 1975 in 4 banden in het Engels gepubliceerd. In de jaren 1976 tot 1981 verscheen de Duitse vertaling. Deze werd uitgegeven door Nunberg en Federn.

Uit de protocollen blijkt dat Adler tot de belangrijkste discussiepartners behoorde en dat Adler en Freud elkaar wederzijds inspireerden.

In de jaren tussen november 1906 en februari 1911 hield Adler voor het 'Mittwochgesellschaft' 12 lezingen. In deze periode ontwikkelde Adler ideeën, die hij zelf beschouwde als een uitbreiding van de psychoanalyse. Ook Freud wilde aanvankelijk de inbreng van Adler zien als een aanvulling van het psychoanalytisch gedachtegoed. En zolang Adler de grondslagen van de psychoanalyse niet aantastte, accepteerde Freud hem als een gewaardeerd lid van zijn discussieclub.

Dat veranderde echter toen de opvattingen van Adler niet meer pasten in het mensbeeld van Freud. Een breuk tussen beiden kon toen niet meer uitblijven.

De breuk

Op 27 april 1908 vond het eerste congres voor Psychoanalytici plaats. Op dit congres hield Adler een lezing over het thema: 'Sadismus in Leben und Neurose'.

Op 3 juni van datzelfde jaar werd dit onderwerp tijdens een bijeenkomst van de psychoanalytische Vereniging bediscussieerd. In deze voordracht bevindt Adler zich op het terrein van de drifttheorie. (Een terrein dat hij daarna weer vrij spoedig verlaat.) Adler betoogt dat sadisme en masochisme belangrijke neurotiserende factoren zijn. Hij is van mening dat de drijvende krachten bij het ontstaan van neurosen twee afzonderlijke driften zijn, die een verbinding met elkaar aangaan: de sexuele drift en de agressie. Adler geeft vervolgens aan het begrip drift een zeer brede definitie. Hij verstaat onder drift: 'die Summe von Elementarfunktionen des entsprechenden Organs und seiner zugehörigen Nervenbahnen.' Tegen de achtergrond van deze omschrijving kent hij ieder orgaan een eigen 'drift' toe. En zoals de sexuele drift en de agressie zich met elkaar verbinden, zo kunnen de 'orgaandriften' ook verbindingen aangaan. Eet-, gezichts- en reukdrift verbinden zich. Zo ook de gehoor- en gezichtsdrift. Naast deze 'Triebverschränkung' bespreekt Adler andere 'Triebchicksale', zoals 'Triebhemmung', 'Triebverwandlung' en 'Triebverschiebung'.

Eenzijds beweegt Adler zich in dit referaat op de 'Mutterboden der Freudschen Theorie', zoals hij zelf schrijft. Anderzijds gaat hij zijn eigen weg als hij minderwaardige organen een grote 'Triebstärke' en daarmee: een grote agressiedrift toeschrijft.

Adler zelf was van mening, dat hij met het invoeren van een 'Agressionstrieb' een wezenlijke bijdrage had geleverd aan de ontwikkeling en uitbreiding van de theoretische grondslagen van de psychoanalyse.

Bruder-Bezzel vermeldt echter dat Adler met de aanname van een agressiedrift in de ogen van de psychoanalytici die tot de kring van Freud behoorden, het terrein van de psychoanalyse had verlaten. (Bruder-Bezzel 1991, 20) Met deze voordracht heeft Adler, volgens Bruder-Bezzel, de breuk met Freud ingeleid. (ibid, 20)

De opvatting van Adler m.b.t. een agressiedrift als tweede superieure drift naast de sexuele drift, wekte wrevel bij het 'Mittwochgesellschaft'.

Freud probeerde nog de betekenis van Adlers agressiedrift te integreren in het psychoanalytische gedachtegoed. 'Was Adler den Agressionstrieb heisse, das ist unsere Libido'. (Nunberg u. Federn, Bd 1; 383)

Toen Freud in 1920 de 'Todestrieb' invoerde als tegenspeler van de libido, vond hij het nodig om te benadrukken dat deze doodsdrijf beslist niet identiek was met de agressiedrift, die Adler noemde. Hij liet weten 'dasz dieser Trieb mit Adlers Agressionstrieb nichts zu tun habe'. (Freud 1920, 117)

in: Zeitschrift für Individualpsychologie, 6e jaargang 1981

Ansbacher Heinz en Rowena: Alfred Adlers Individualpsychologie. München - Basel, 1982

Bruder-Bezzel, Almuth: Die Entstehungsgeschichte einer Theorie in historischen Milieu Wiens. Göttingen, 1983

Bruder-Bezzel, Almuth: Die Geschichte der Individualpsychologie. Frankfurt am Main, 1991.

Ellenberger, Henry F: Die Entdeckung des Unbewussten. Bern, 1973

Furtmüller, Carl: Alfred Adlers Werdegang. in: Furtmüller: Denken und Handeln, München-Basel, 1946

Handlbauer, Bernhard: Die Freud-Adler Kontroverse. Frankfurt am Main, 1990

Holtz, Alex: Alfred Adler, Sigmund Freud und die Protokolle der Wiener Psychoanalytischen Vereinigung. in: Zeitschrift für Individualpsychologie, 6e jaargang 1981.

Jones Ernest: Das Leben und Werk von Sigmund Freud. Band 2. Bern. 1962

Klemperer, Paul: Dr. Paul Klemperer interviewed by Dr. Kurt S. Eissler. Washington D.C., 1952

Nunberg, H en Federn, E: Die Protokolle der Wiener Psychoanalytischen Vereinigung. Band 2, Frankfurt am Main, 1976

Pongratz, Ludwig J : Hauptströmungen der Tiefenpsychologie. Stuttgart 1983

Rattner Josef: Alfred Adler. Hamburg 1972.

Rattner Josef: Alfred Adler als geistige Gestalt. in: Zeitschrift für Individualpsychologie, 5e jaargang 1980

Ringel, Erwin: Zur Identitätsfindung der Individualpsychologie.

Rattner vat de tegenstelling tussen Freud en Adler als volgt samen: 'Freud strebte nach Wissenschaft, Adler nach Weisheit. Freud war ein Gelehrter, Adler ein Menschenfreund. Freud zerteilte die Phänomene in zahllose Details, Adler lehrte uns die Ganzheit zu sehen. Freud suchte überlegenes Wissen, Adler suchte gemeinsame Lebensorientierung'. (Rattner 1980, 99)

Op het 13e internationale congres voor Individualpsychologie hield Erwin Ringel een voordracht waarin hij er op wees dat, ondanks de controverse en de uiteindelijke breuk tussen Freud en Adler, niet vergeten mag worden dat de wetenschappelijke wortels van Adler in de psychoanalyse liggen. 'Ausser Zweifel', aldus Ringel, 'haben wir eine gestörte Beziehung zu unserem Groszvater, als welche man Freud mit Fug und Recht bezeichnen kann. Wir verleugnen unsere Abstammung, tun so als hätten wir mit der von Freud begründeten Tiefenpsychologie nichts zu tun, als hätte alles erst mit Alfred Adler begonnen. In Wirklichkeit aber gäbe es ohne Freud keine moderne Psychotherapie; ohne ihn wäre dieser Adler, den wir schätzen und verehren, unmöglich gewesen'. (Ringel 1978, 145)

Ook Rainer Schmidt ziet de persoonlijkheid van Adler ingebed in de traditie van de psychoanalyse. Hij schrijft: 'Heute kann man für der Deutschsprachigen Raum sagen dasz der überwiegende Teil der maszgeblichen Individualpsychologen seine Identität begreift als Teilhabe an einer groszen psychoanalytischen Tradition'. (Schmidt 1995, 105).

Evenwel: hoezeer de traditie van de Individualpsychologie deel uitmaakt van en ingebed is in de meer uitgebreide psychoanalytische traditie, het is o.i. evident dat de Individualpsychologie een systeem representeert dat gebaseerd is op een mensbeeld dat op wezenlijke punten afwijkt van het mensbeeld zoals dat figureert in de psychoanalyse. Adler heeft van 'Groszvater Freud' ongetwijfeld veel geleerd, maar hij heeft de voetsporen van de psychoanalyse verlaten en nieuwe wegen gezocht!

Gert Rietveld
Almelo.

Literatuur

Adler, Alfred: Der Agressionstrieb im Leben und in der Neurose
In: Heilen und Bilden. Frankfurt am Main, 1914 - 1973

Ansbacher, Heinz L.: Die Entwicklung des Begriffs Gemeinschaftsgefühl bei Adler.

De confrontatie

Een jaar na de geruchtmakende lezing van Adler kwam het tot een confronterende discussie tussen hem en Freud. Die discussie vond plaats tijdens een bijeenkomst van de psychoanalytische vereniging op 2 juni 1909, waar Adler een inleiding hield over 'Einheit der Neurosen'.

Handlbauer vermeldt dat op deze samenkomst voor het eerst wezenlijke verschilpunten in de visies van Freud en Adler openlijk werden besproken. (1984, 92)

Ook Holtz (1918, 25) ziet in dit referaat het officiële begin van de verwijdering tussen beide mannen.

Freud verweet Adler dat hij 'fast wie absichtlich das Sexuelle eliminiert habe, das man in einer Betrachtung der Neurosen-einheit nicht missen könne'. (Nunberg u. Federn, Bd 2, 240) In feite opponeerde Freud tegen alles wat Adler op deze vergadering betoogd had. Hij nam Adler kwalijk dat hij zich met 'Ich-triebe' bezighield en dus bewustzijnspsychologie bedreef. Hij maakte er bezwaar tegen dat Adler overgevoeligheid als essentieel kenmerk van de neurose zag en wilde naast de eenheid ook de verscheidenheid der neurosen benadrukken. (Nunberg u. Federn, Bd 2, 242)

De verstandhouding tussen Adler en Freud werd na deze bijeenkomst hoe langer hoe slechter. Ze kwam, volgens Holtz steeds meer in het teken te staan van de confrontatie. (Holtz 1981, 27)

Het einde van de samenwerking van beide psychologen tekende zich af, toen Adler zijn ideeën over het 'mannelijk protest' introduceerde. Deze ideeën gaven blijk van een verandering in het denken van Adler.

Die verandering viel ook te constateren toen Adler op 10 november 1909 sprak over het 'Gefühl der Minderwertigkeit'.

Handlbauer ziet hierin een aanwijzing voor een 'Paradigmenwechsel' in de theorie van Adler. 'Er führte von der biologischen Organminderwertigkeit zum erlebnispsychologischen Minderwertigkeitsgefühl.' (Handlbauer 1990, 103)

Dat hier inderdaad sprake was van een fundamentele verandering in het denken van Adler werd duidelijk toen hij op 30 en 31 maart 1910 op het tweede internationale psychoanalytische congres in Neurenberg refereerde over 'Der psychische Hermaphroditismus im Leben und in der Neurose'.

Enige weken daarvoor, op 23 februari, had Adler voor het Weense gezelschap over dit thema gesproken.

In het eerste deel van zijn voordracht vermeldde Adler, dat zijn opvatting over de agressiedrift leed aan het euvel 'dasz sie eine biologische war und sich zum Lückenlosen Verständnis der neurotischen Erscheinungen nicht eignete. Man musz

dazu die Auffassung des Neurotikers berücksichtigen, die höchst individuell ist, und die Erscheinungen so wertet, dass man sie nicht biologisch fassen kann, sondern psychologisch fassen muss, oder kulturpsychologisch'. (Nunberg u. Federn, Band 2, 1978, 358)

Adler neemt hier afstand van zijn biologische visie op de mens (orgaanminderwaardigheid; agressiedrift), en ruilt die in voor een cultuurpsychologische. (minderwaardigheidsgevoel; mannelijk protest) Over deze veranderde opvatting schrijft Ansbacher: 'Dies war ein entscheidender Schnitt von der Triebpsychologie zu einer Wertpsychologie'. (Ansbacher 1981, 177)

Adler sprak in deze voordracht ook over de dichotomie: mannelijk – vrouwelijk. Alle mensen bezitten - aldus Adler - mannelijke en vrouwelijke eigenschappen, waarbij voor iedereen geldt dat de eigenschappen van het andere geslacht atrofiëren of gesublimeerd worden. Dit Hermaphroditisme speelt volgens Adler een belangrijke rol in de aetiologie van de neurosen. Mannelijk staat dan voor sterk, actief, agressief. Vrouwelijk is het zwakke, passieve, minderwaardige.

De ervaring zwak en 'minderwaardig' te zijn roept echter een mannelijk protest op: d.i. de neiging om het vrouwelijke te compenseren.

Adler benadrukte in zijn referaat de minderwaardigheidsbeleving van het kind. In een samenvatting van zijn betoog stelde hij: 'Die infantile Auffassung drängt das Kind alles Minderwertige als un männlich anzusehen und als weiblich auf zu fassen'. (Nunberg u. Federn Band 2, 1978, 388) In deze samenvatting stelt hij ook: 'So ist und bleibt es z.B. die Tendenz des Kindes ein Mann zu werden, und dieses Ziel kann sich ihm in den männlichen Sexualorganen des Erwachsenen symbolisieren.' (ibid, 389)

'Damit', schrijft Alex Holtz, 'wird die Sexualität, egal in welchen weiten oder engen Definition, nie zum grundlegende Faktor des Seelenlebens, oder zur Ursache der Neurosen, weil in dieser Position des Fundamentalen nach Adler das Minderwertigkeitsgefühl und der männliche Protest gehören'. (Holtz 1981, 29)

De seksualiteit wordt hier door Adler als symbool opgevat. Bovendien wordt ze ingelijfd in de theorie van het mannelijk protest. Dat gebeurt in deze voordracht in feite ook met de agressie.

'Auch der Aggressionstrieb', vermeldt Holtz, 'hat seine zentrale Stellung verloren... Der Aggressionstrieb wird aber nicht einfach aufgegeben, sondern Adler baut ihn und seine Verwandlungen in das Konzept des männlichen Protests ein, und zwar als ein meist pathologisches Mittel, um das überzogene Streben nach dem männlichen Ideal des Stärkeren zu realisieren'''. (ibid, 28)

Ansbacher 1956, 346, 347; Furtmüller 1946, 244)

Freud was een man van de wereld, verknocht aan distinctie, een meester in het gesproken en geschreven woord. Maar ook de ongenaakbare professor die geen tegenspraak dulde.

Adler daarentegen was een gemoedelijke man, slordig op z'n kleding (waarop hij regelmatig sigarenas morste), wars van uiterlijk vertoon, joviaal, innemend, humoristisch en verzot op de gezelligheid van het Wiener Kaffeehaus.

Ook Ernest Jones geeft in zijn Freud-biografie een karakterbeschrijving van Freud. De belangrijkste oorzaak voor het uiteen gaan van Freud en Adler zoekt hij echter niet in karaktertegenstellingen, maar in de politieke gezindheid van Adler. Hij besteedt veel aandacht aan de sympathie van Adler voor het socialisme. Hij wijst er op dat de meeste aanhangers van Adler, evenals hij zelf, ijverige socialisten waren, terwijl de vrouw van Adler een Russin was en goed bevriend met prominente Russische revolutionairen als Trotsky en Joffe. Jones ziet hierin een verklaring voor het feit dat Adler meer oog had voor de sociale kant van het bewustzijn dan voor het verdrongen onderbewuste. (Jones, 1957, 87)

Bernd Wengler schetst de controverse Freud - Adler tegen de achtergrond van het veranderende tijdsbeeld rond de eeuwwisseling. Freud - aldus Wengler - groeide op in een tijd van opkomend politiek liberalisme. De maatschappelijke veranderingen, die zich na het eerste decennium van de 20e eeuw voordeden, ontsnapten echter aan de aandacht van Freud. Adler daarentegen maakte deze veranderingen zeer bewust mee. Er ontstond in Oostenrijk een kapitalistische concurrentiemaatschappij, waarin het beeld van een aan driften onderworpen individu met een geringe zelfverantwoordelijkheid niet meer paste. (Wengler, 1989, 96)

Ook Bruder-Bezzel beschrijft de tegenstelling Freud - Adler in het licht van veranderende tijden. Zij schrijft: 'Das Wien der Jahrhundertwende als das historische Milieu, in dem Adler seine Theorie entwickelt hat, hatte sich gewandelt seit der Zeit von Freud und Schnitzler, im Zusammenhang mit den politischen und ökonomischen Veränderungen in Österreich und Deutschland'. (Bruder-Bezzel, 1983, 8) Deze veranderingen brachten een ander mensbeeld met zich mee, waar Adler op inspeelde. Vandaar: 'seine (Adlers) Abkehr vom kausal-naturwissenschaftlichen Denken, vom Triebbestimmten Individuum, von der impressionistischen Psyche hin zu einem theologisch ganzheitlichen Denken, in dem das Individuum als aktives Subjekt verstanden wird, das die Ziele seines Handelns selbst bestimmt.' (ibid, 8)

In een artikel: 'Adler als geistige Gestalt' wijst Joseph Rattner er op dat Adler niet, zoals Freud, een indrukwekkend wetenschappelijk totaalwerk nagelaten heeft. Hij schreef niet zozeer voor de geleerden. Zijn boeken zijn populair geschreven, in de stijl van de spreektaal.

Freunden den Vorschlag eine neue Gesellschaft zu gründen. Während des Sommers 1911 trat Furtmüller bei, Oppenheimer, die Grüners und ich selbst. Wir gründeten die freie psychoanalytische Vereinigung..... Sie wurde im Sommer 1911 gegründet. Adler war Vorsitzender, ich war Kassierer. Wir trafen uns im Haus Adlers, Dominikaner Bastei, in seiner Wohnung. Dort hatten wir wieder Zusammenkünfte mit Darstellungen und Diskussionen..... (Klemperer, 1952, 12)

De naam 'Verein für freie psychoanalytische Forschung' wekt bij het bestuur van de psychoanalytische vereniging ergernis. Tijdens de eerste samenkomst na de zomerpauze - 11 oktober 1911 - deelt Freud mee dat de verenigingsleden een keus moeten maken. Hij richt zich hierbij vooral tot hen die tot de kring van Adler behoren. Hij kan hen niet toestaan dat ze 2 heren dienen. Er wordt een resolutie aangenomen waarin gezegd wordt: 'Die Versammlung erklärt, dass sie nach der Sachlage die Zugehörigkeit zum Verein für freie psychoanalytische Forschung als inkompatibel mit der Zugehörigkeit zur Psychoanalytischer Vereinigung empfindet'. (ibid, 273). Zes Adler-sympatisanten (Furtmüller, Hilferding, Klemperer, Oppenheim en Franz en Gustav Grüner) verlaten de vergadering en keren niet meer terug

Hiermee is de relatie tussen de psychoanalyse en de school van Adler definitief verbroken.

Commentaren

In hun commentaar op de breuk tussen Freud en Adler laten auteurs die zich hiermee beziggehouden hebben, uiteenlopende reacties horen. M.b.t. de vraag naar de noodzaak van deze breuk worden tegengestelde antwoorden gegeven.

Bruder-Bezzel schrijft: 'Es musste zum Bruch kommen; jedenfalls damals, als Abweichungen von der psychoanalytischer 'Glaubendgemeinschaft' nicht geduldet werden.' (Bruder-Bezzel, 1991, 24)

Ook Handlbauer meent dat de breuk onvermijdelijk was. : 'Anstelle von Originalität erwartete Freud von seinen Mitarbeitern Bestätigung und Resonanz seiner Ideen. Der Bruch mit Adler sei aus dieser Sicht unvermeidlich gewesen'. (Handlbauer, 1990, 163)

Reiner Schmidt daarentegen is van mening dat het definitieve uiteengaan van beide mannen niet nodig was geweest. 'Tatsächlich hat sich Adler von Freud nicht weiter entfernt als mancher Schüler, der die Anregungen der Psychoanalyse aufgegriffen und weitergebracht hat.' (1995, 20) Schmidt zoekt de oorzaak van de breuk vooral in de kwetsbaarheid van beide karakters.

Andere auteurs vestigen de aandacht op de karaktertegenstellingen als belangrijke medeoorzaak van de breuk. (Handlbauer 1990, 161, 162, 163; Ansbacher und

De term 'mannelijk protest' was een enigszins ongelukkige formulering, omdat ze gemakkelijk misverstanden kon oproepen. Dat geldt ook voor de termen 'mannelijk – vrouwelijk' ter beschrijving van polaire eigenschappen.

Jaren later heeft Adler dit zelf ingezien. Het begrippenpaar verdween in deze betekenis uit zijn repertoire. En het mannelijk protest werd vervangen door het streven naar superioriteit, het geldingsstreven. En voor zover Adler de uitdrukking 'mannelijk protest' toch nog gebruikte, bedoelde hij daarmee het afwijzen van de vrouwelijke rol door de vrouw. De falende identificatie met de eigen sexe, die tot het mannelijk protest kan leiden. (ibid, 30)

In november 1910, als de theorie van Adler duidelijke contouren heeft gekregen, erkent Freud dat hij de betekenis van het mannelijk protest onjuist heeft beoordeeld en dat hij onvoldoende zicht heeft op de relatie tussen het mannelijk protest en de verdringingsleer. (Die bij Adler geen rol meer speelde,) (Nunberg u. Federn, band 3, 1979, 62)

Op de bijeenkomst van 16 november nodigen Freud en Hitschmann, mede namens de andere leden van de psychoanalytische vereniging, Adler uit om een samenhangende uiteenzetting te geven van zijn theorie, zodat de geschilpunten met Freud in alle duidelijkheid aan het licht zouden komen en er een verhelderende discussie zou kunnen ontstaan.

Adler verklaart zich bereid om op deze uitnodiging in te gaan en 7 weken later is het dan zover. Op 4 januari en op 1 februari houdt hij de aangekondigde voordrachten onder het thema: 'Einige Probleme der Psychoanalyse'.

Thema's die hierbij aan de orde komen zijn o.m.: de rol van de seksualiteit in de neurose; het anale karakter; de erogene zones; sexuele constitutie en erfelijkheid; de verdringing en het onbewuste; minderwaardigheid en mannelijk protest.

Adler benadrukt dat hij 'seine Ausführungen als Entwicklungsstandpunkte und nicht als entgeltige Formulierungen verstanden wissen wil, die erst durch die Arbeiten Freuds vorbereitet und diskutierbar geworden sein.' (ibid, 104)

Op de samenkomst van 4 januari betoogt Adler dat de opvatting dat iedere drift een sexuele component heeft biologisch niet houdbaar is. Ook orgaanminderwaardigheid ziet hij niet direct gerelateerd aan de erogeniteit van een orgaan. Die erogeniteit is veel meer het resultaat van 'Triebverschränkung'. De bewering dat het kind polimorf-pervers zou zijn, ziet hij als een hysteron-protesteron. De perverse fantasieën hechten zich pas in het latere leven aan een minderwaardig orgaan.

In de discussie die op het betoog van Adler volgt, probeert Federn te bemiddelen. Maar Holtz wijst er op dat de groepsleden Adler herhaaldelijk verwijten dat hij voor zijn opvattingen geen bewijzen aandraagt. Zijn opponenten leveren echter zelf ook geen bewijzen voor hun theorie.

Holtz schrijft: 'Es kann in diesem Rahmen nun angedeutet werden, dass das Thema

'Beweise' ein wohl nicht gerade simples Problem in der Tiefenpsychologie darstellt, das man aber bestimmt nicht löst in dem man sich in Behauptungen und Gegenbehauptungen erschöpft'. (Holtz, 1981, 31)

Tijdens de tweede samenkomst op 1 februari 1911 spreekt Adler over de oorzaken van neurosen: minderwaardigheidsgevoel en mannelijk protest. Hij bekritiseert het begrip verdringing en stelt vast dat niet de verdringing, maar de geïrriteerde psyche, het mannelijk protest en het minderwaardigheidsgevoel het ontstaan van een neurose bewerken.

Trouwens - zo betoogt Adler - de theorie van Freud over de verdringing behelst een cirkelredenering. Immers: de verdringing vindt plaats onder druk van de cultuur. Maar de cultuur is zelf een product van de verdringing! De verdringingsleer is dan ook, volgens Adler, een absurde constructie.

Ook de 'Ich-trieb' van Freud wordt door Adler bekritiseerd. Hij vindt deze 'Trieb' een inhoudloos begrip. Tenzij men het opvat als geldingsstreven, streven naar macht. (Nunberg u. Federn, Band 3, 1979; 140)

Freud verwijt Adler dat hij bekende fenomenen nieuwe namen geeft. Als voorbeelden noemt Freud dan het mannelijk protest, dat z.i. samenvalt met verdringing, de 'Sicherungstendenz' die identiek zou zijn met vlucht in de ziekte en 'unsere alte Bisexualität, die nun psychischer Hermaphroditismus heissen würde, so alsob das etwas anderes wäre'. (ibid, 144)

T.a.v. dit verwijt merkt Holtz op dat Freud niet begreep en niet wilde begrijpen, dat Adler slechts dan nieuwe begrippen invoerde als nieuwe observaties daartoe aanleiding gaven, of als hij bepaalde verschijnselen geheel anders (dan Freud) interpreteerde. (Holtz, 1981, 34)

Een ander punt van kritiek op de theorie van Adler wordt door Freud onder woorden gebracht in zijn bewering dat Adler bij zijn poging de psychoanalyse 'naar boven' in de sociale psychologie en 'naar beneden' in de biologie te laten uitmonden en het centrale moment van de psychoanalyse (: het onbewuste), verloren laat gaan. 'Sie (de leer van Adler) gibt statt Psychologie zum groszen Teil Biologie, und statt Psychologie des Unbewussten gibt sie Oberflächen-, Ichpsychologie. Endlich gibt sie statt Psychologie der Libido, der Sexualität, allgemeine Psychologie'. (Nunberg u. Federn, Band 3, 1979, 145)

Ten slotte signaleert Freud in het werk van Adler een 'antisexuelle Tendenz' en becommentarieert hij de eenheid van de neurosen die Adler beoemd, als 'Einerleiheit der Neurose'. 'Diese Tendenz ist methodisch zu bedauern und verurteilt die ganze Arbeit zur Sterilität'. (ibid, 146)

Holtz beschrijft de kritiek van Freud als een mengeling van provocatie, vervalsingen

en onbegrip. (1981; 34)

Het afscheid van Adler

Adler is door de onverzoenlijke houding van Freud verrast en geschokt. Hij wijst de kritiek van Freud als onverdiend van de hand en weerlegt ze. Aan het eind van de avond neemt Stekel het woord. Hij stelt zich kritisch op tegenover Freud en laat zich positief uit over de voordracht van Adler.

Op de avonden van 4 en 22 februari 1911 wordt de discussie voortgezet. Tijdens de bijeenkomst van 22 februari zegt Adler dat hij zijn wetenschappelijke en persoonlijke situatie enigszins bedreigd ziet en kondigt zijn aftreden aan als voorzitter van de Wiener Vereinigung 'wegen Inkombilität seine wissenschaftlichen Stellung und seiner Stellung im Verein'. (Nunberg u. Federn, Band 3, 1979, 169)

Stekel verklaart zich solidair met Adler en treedt af als waarnemend voorzitter. Tot 24 mei blijft Adler de samenkomsten nog bezoeken. Dan verlaat hij de psychoanalytische vereniging voorgoed. Daarmee is de breuk tussen Freud en Adler definitief.

Enkele leden van de vereniging schrijven een open brief, waarin zij Adler ondersteunen en hun afkeuring uitspreken over de machtsstrijd binnen de vereniging en over de onheuse manier waarop Adler gedwongen werd deze kring vaarwel te zeggen. Zij geven te kennen dat zij met Adler in contact willen blijven.

In de zomer van dat jaar verlangt Freud van Adler dat hij zich terugtrekt als mederedacteur van het 'Zentralblatt für Psychoanalyse'. Dit tijdschrift, dat een jaar eerder was opgericht, stond onder redactie van Freud, Adler en Stekel.

Freud laat in een brief aan de uitgever van het 'Zentralblatt' weten dat hij binnen de redactie niet langer met Adler wil samenwerken. De uitgever is hierdoor in verlegenheid gebracht. Hij laat de brief aan Adler lezen. Deze treedt nu als redactielid terug.

Adler richt dan met enige geestverwanten een nieuwe vereniging op. De 'Verein für freie psychoanalytische Forschung.'

Een nieuwe vereniging

Paul Klemperer, een mede-dissident van Adler, heeft een persoonlijk verslag geschreven over de gebeurtenissen in de zomer en de vroege herfst van 1911. Een citaat: 'Adler trat dann zurück, und es gab eine Gruppe die mit ihm persönlich freundschaftlich verbunder war und sich jeden Abend im Café Zentral traf, wo er mit seiner Frau und einigen Freunden sass..... Adler machte dann uns als seinen